15

CHIRURGUS CARTESIANUS,

DETEGENS ALIQUOT

IN

CHIRURGIA

ERRORES,

HACTENUS EX IGNORANTIA

PHILOSOPHIÆ COMMISSOS.

PRO QUO

SUB PRÆSIDIO

JOH. JACOBI Waldſchmidt/

ARCHIATRI HASSIACI & PROFESSORIS

MEDICINÆ PRIMARII,

Publicè reſpondebit

WILHELMUS HULDERICUS

Waldſchmidt/ Hanovienſis.

D. XVII. Decembr. L. H. C.

Marburgi Cattorum,

Typis JOH. HENRICI STOCKENII, Anno 1687.

J. Lipſ. Cent. 1. Epiſt. 88.

UT eadem purpura homines delectat, & ad gaudium provocat, Tauros offendit & irritat ad pugnam; Sic eadē Veritas aut virtus intelligentes capit, lædit improbos & imperitos.

Th. Cornelius in Epiſt. ad Franciſc. Gliſſonium & Thom. Williſium pag. m. 192.

MAgnam mihi ſpem facit illa philoſophandi ratio, quam à vobis ſuſceptam video, expectationemq; plurimam commovet multorum ad eadem fermè ſtudia conſpirantium conſenſus atq; communio. Audio enim Georgium Entium atq; Warthonum populares veſtros non mediocrem in excolenda phyſiologia operam conſumpſiſſe. Ego verò, ut de me loquar, tanta olim induſtria, tantoque labore ad inveſtigandam hominis naturam aggreſſus ſum, ut ea re aliquam certè gratiam à Viris in Sapientiæ ſtudio exercitatis me initum ire ſperaverim. Sed invidit mihi fortuna otium vitæque tranquillitatem; Nam Neapolim adverſo ſidere advectus neceſſe habui curas & cogitationes non tam in literas, quam in ſalutem incolumitatemque meam intendere, atq; omninò id agere, ne Sycophantarum calumniis aliquando ſuccumberem. Dici autem vix poteſt, quantam mihi invidiam Malevolorum turba conflarit ex ſtudio novæ iſtius minimeque vulgaris doctrinæ, quam ego à præclariſſimis noſtræ ætatis ſcriptoribus inſtitutam meisque peculiaribus inventis aliqua ex parte illuſtratam in hanc urbem primus induxi. Nimirum hoc hominū genus quoniam quidē literis diſciplinisque haud quaquam excultum eſt, ſed totum planè ex fraude & mendaciis compoſitum, ab his ſibi maximè metuit, qui veritatis cultores ſunt & fucum ac fallacias inſectantur.

B. C. D.

I.

EA nunc Medicis ſunt tempora, hæc ſæculi noſtri infelicitas, ut quicquid pulchrum, novum atque politum, nec circumforaneæ eruditionis, edax depaſcat livor carpatque dente invido immanis ævi barbaries. Labuntur cuncta in deterius, poſtquam homines factionibus & ſtudiis trahi cœperunt: quieſcebat enim olim poſt fata livor, tuebaturque ex merito unumquemque ſuus honos: certis terminis circumſcripta ſublatam oſculis virtutem quærebat invidia, languebat effrenata lingua, quæ nunc immiſſis libera habenis vagatur, nec unum læſiſſe contenta: toti quandoq; inſtat medicorum ordini, & viis tàm obliquis ſuam in eos maledicentiam exerit. Experimur & nos, poſtquam grande patientiæ dedimus documentum, verũ eſſe id, de quo *Tacitus* conqueritur, *Non minus periculum ex magnâ famâ quam ex malâ.* Quis enim neſcit, benignius agi quandoque cum his, qui cum aliis errare malunt, quam cum bonis rectè ſentire? Verùm enim verò cordati viri eſt vincere ac ſupergredi vitium parvis magnisque civitatibus commune, *ignorantiam recti & invidiam.* Juvabit olim majores & poſteros cogitâſſe, id quod ſecum perpendens *Chirurgus Carteſianus* noluit amplius extra invidiam juxta ac

extra gloriam vivere, hinc veſtigiis *Medici Carteſiani* inſecutus in arenam nunc deſcendit, errores proditurus quos hactenus tum in cognoſcendo tum in medicando tota ferè chirurgorum cohors commiſit. Arduum eſt, fateor, cauſas errorum exſcindere velle, hoc præſertim tempore, ubi magna vis ineſt manibus agilibus: ubi ſermonis ſuavitas & verborum copia, quamvis rerum ad ſit inopia, plus quandoque valent quàm recta ratio: ubi multi plus æſtimant irrationalem Chirurgiam, quam rationalem operandi methodum. Aſſurget Chirurgorum Phalanx, veſtibus, comis & barbis ad elegantiam compoſitis, aureis atque argenteis ſcutellis, Spatulis, ſtylis, mucronibus, cœteroque ſplendido apparatu armatorum, qui commune periculum concordia propulſare & tergo meo aſſultare nitentur. Verùm nec vanus ille me quidem terret aſpectus, auri enim atque argenti fulgor neque tegit neque vulnerat pro veritate dicentem. Salus publica hic murus eſt aheneus, qui & me contra quoscunque tuebitur arietes, atque ipſos errantes ad metam recti invitabit. Nihil enim nobis negotii cum illis, qui ut inquit *Horatius*:

Turpe putant parere minoribus; & quæ
imberbes didicêre, ſenes perdenda fateri.

Multò minus eô devenit calamus audaciæ, ut omnes Chirurgos, erroris cõvincere, aut in munere ſuo, quo hactenus egregiè defuncti, perſtringere velim: multi enim ex illorum ordine etiam vix monitore opus habent; multi ſunt, quibus ſublime ingenium atque multorum annorum praxis rectum tramitem indicavit; quique rudimenta atque ſtudia ſua philoſophis & chirurgis undiquaque celeberrimis approbârunt. Sed dabunt mihi hi boni viri, eſſe tamen non paucos fratres ignorantiæ, artem, quam nunquam pro rei dignitate didicerunt, profitentes & exercentes: horum magna eſt præſumtio, hinc ferro & igne

non

non minus periculoſè quam nefariè in genus humanum graſſantur, & nefario ſuo auſu mutilos quandoque ac mancos reddunt, aut ne citradunt, quos in integrũ reſtituere debebant: qui, ſi locuples eſt æger, avari ſunt, ſi pauper ambitioſi: quos non oriens non occidens ſaturaverit: Qui omnium opes atque inopiam pari affectu more militum apud *Tacitum* concupiſcunt: qui auferre, trucidare, rapere falſis nominibus imperium; atq; ubi ſolitudinem faciunt, pacem appellant. De his quidem nunc mihi ſermo erit, horumque errores, quos aut terra, aut opinio, tegit, in apricum deducam, idque majori cum confidentia, cum meliora tempora ſpondere poſſit nemo; nam ſolent nunc Chirurgi pueros ad tyrocinium Chirurgiæ admittere, qui vix literas pingere norunt, nedum in humanioribus jecêre fundamenta; imò multi eos ſatis aptos judicant, ſi infantem placare, ſi cunas agitare, ſi temulento hero facem præferre, aut alios ſerviles labores ſuſtinere queant. Unum quod eſt neceſſarium ne cogitatur quidem, unde fit, ut abſoluto triennio usque tamen rudes ſint, in examinibus, ut finem & initium tyrocinii vel nullo vel exiguo inter noſcas diſcrimine. Hinc metuendum erit, ne brevi adhuc transactâ periodo ars chirurgica vera & rationalis, extinctis nempe ſenibus, in exilium agetur, atque pauci futuri ſint, quibus harum rerum ſumma committi poſſit.

II.

QUò verò ab ovo exordium deſumere atque ipſos errorum fontes detegere poſſim, recurrendum nobis erit ad ſanguinis circulationem; quem primum eſſe vivens & ultimum moriens noſtrorum temporum fide ſatis probatum eſt. Pauci ſunt Chirurgi, quibus nectaris hujus purpurei itus & reditus innotuit, propterea in phœnomenis explicandis hallucinantur; & confidenter aſſero, inter centum vix unum eſſe, cui in cauſis

inflammationum, tumorum, aliorumque vulnerum, fracturarum & luxationum ſymptomatum explicandis non hæreat aqua, & qui in medicamentorum operandi modo tradendo ſaltem non obmuteſcat. Quære ex Chirurgo, quare venam tundant infra ligaturam? & nihil ſolidi reſpondebit. Quære unde ſanguis ex aperta proſiliens vena? & reſpondebit eum ex corde verſus exteriores profluere partes. Sed ſi res ita ſe habeat, quare quæſo non tundunt venam ſupra ligaturam, quò ſanguis qua datâ portà, commodius egredi poſſit? Vides ergo ipſos ſanguinis itum per arterias & reditum per venas ignorare, adeoque luſcorum more in tenebris palpitare, nec dignos eſſe, quibus ſalus hominis committatur.

III.

VUlnera definiuntur quod ſint continui ſolutio vel quod ſint partium carnoſarũ ab inſtrumento aliquo facta ſolutio. Animum ergo tantum intendunt ad partes ſolidas, atque ad magis ſenſibiles curationem dirigunt. Sed quis neſcit corpus noſtrum ex ſolidis & fluidis componi partibus? neque illas dividi poſſe aut rumpi, ut non fluidarum ordo & mixtio turbetur, quô divortiô ſemel admiſsô novæ ſtatim fiunt combinationes, nova prognaſcuntur concreta, variæ exſurgunt hinc inde excreſcentiæ, intumeſcentiæ, coagulationes, reſtagnationes, quæque authores exiſtunt omnium illorum graviorum ſymptomatum, quæ vulnera comitari ſolent. Sicuti enim in aliis corporibus & mixtis regni tum vegetabilis tum mineralis videre licet, dum varii generis particulæ, variæ configurationis, conſiſtentiæ, magnitudinis, ſitus & motus amicabiliter tandem conſpirant, & unum totum conſtituunt, in quo particulæ craſſiores detinent & ligant volatiles; oleoſæ obtundunt acres, ſubtiliores ſervant craſſiores in motu proportionato & rei naturæ accommodato; aquoſæ temperant viſcidas, flexiles de-

mulcent

mulcent rigidas: Verum ſi textura illa paululum reſeretur & vincula rumpantur, nova ſtatim prodeunt producta, à priori maſſa quoad indolem & naturam, mirum quantum! abludentia: Ita res etiam ſe habet in noſtro corpore, quod nihil aliud quam congeries indefinitorum canaliculorum, tubulorum & vaſculorum, fluida varii generis corpuſcula transmittentium, de quo vide *Celeberrimi Dolæi Epiſtolam ſecundam & Blankhardi anatomiam novam.* Itaque ſi turbæ in his partibus excitentur, & harmonia illa ſtupenda, quæ à legitima pororum diſpoſitione & particularum ordine dependet, auferatur, eadem contingent infauſta emergentia: ibi corroſivum ſenties acidum: hîc acria notabis ſalia: illîc tetridum reſtagnabit liquamen, alibi purulentam conſpicies amurcam; hîc intumeſcentiam, ibi excreſcentiam reperies; quæ omnia non tam ex continui ſolutione quam ex fluidorum & impetum facientium perverſo ordine, ſtatu & mixtione natales ſuos habent.

IV.

EQuibus haud obſcurè apparet, tantum quidem apparatum ad curanda vulnera non exigi, cum totum curationis negotium in momento temporis, ut prœlii eventus, conſiſtat. Si enim aëris ingreſſus arceatur, & fluiditas humorum per partem vulneratam circulantium præſidiis, temperiem partis foventibus vulgò dictis, conſervetur, res erit in vado. Cui indicationi ſatis fit, ſi vulnus recens ſtatim deligetur, quò magis enim pori labiorum ſibi reſpondent, eò citiùs coaleſcunt labia, & eò minùs humores in tranſitu præpediuntur. Deinde ſi vulnus ſemel deligatum rarius detegatur: quamvis enim litem à *Septalio* Chirurgis motam hac quidem vice non faciam meam, perſuaſum tamen habeo, in eo ſæpiſſimè peccari à Chirurgis, quod frequentioribus ſolutionibus longisque atque craſſis turundis novum vulnerato creent dolorem atque ipſam curationem

tionem eruditè retardent, fortè ut plus temporis abſumentes plus pro mercede pecuniæ exigere poſſint, atque in exoptata hac opportunitate majorem ſibi comparent famam, Nauclerum imitantes, qui dum navim in mari libero poſſet agere, eandem inter cautes & brevia inſerit; Unde licet majoris peritæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciſcatur, ſervatô in tantâ deſperatione navigiô, viri prudentis ſaltem nomen amittet. vide de his *Celeberrimum Bontekoë*, Sereniſs. Electoris Brandenburgici quondam Conſiliarium & Archiatrum, nec non Doctiſs. multæq; lectionis Viri *Dn. D. Albrecht*, Phyſici Hildesheimenſis Celeberrimi eruditas Notas in iſtius chirurgiam reformatam. Ergo ſatius eſt tenacia & viſcida aerē non admittentia vulneri recenti ocyſſimè imponere, quô ſpectat reſina Pini, Colophonium, Empl. contr. ruptur. Stiptic. *Croll.* cera, & ipſum denique ſaccharum, quo vel ſolo maxima vulnera ſanari poſſe compertum habeo. Nempe juvant hæc, quia aerem arcent, qui vel ſolus ſatis potens eſt, ut poros vi ſua elaſticâ pervertat, & peregrinis quibus fœtus eſt particulis humorum circulantim mixtionem turbet, varias coagulationes & ſeceſſiones producat, atque in ſolitas introducat fermentationes. Triennium eſt, ex quo Paracentheſin in Hydropica inſtitui. Videbantur omnia pro votoſucceſſiſſe. Verum cum in cubili ventis valde expoſito perageretur operatio, ipſe etiam chirurgus ſæpius de die ſerum ex abdomine emitteret incidit tandem ægra in vehementiſſimum imi ventris dolorem, cum ſubitanea vulneris inflammatione & ſubſequente gangrœnâ, cujus doloris ardoris & inflammationis cauſam ego quidem nullam aliam agnoſco, quàm aerem, experientia edoctus, quā funeſtam fluidum hoc in fluidis edat Cataſtrophen.

V.

SIn qualitates tum puris, tum vulnerariorum remediorum in ſcenam introducere nunc velimus, quas non apud chirurgorum

gorum vulgus offendemus tenebras. Pus ipſis eſt neſcio quid novi & inſoliti, à natura ope medicamentorum generati. Nos dicimus pus eſſe lacteam ſanguinis partem, in ipſo vulnere plus minus alteratam, cui quædam ſubinde portiunculæ dilaceratorum tubulorum una cum cruore admiſcentur. Pus ergò eò laudabilius erit, quò magis ad naturam chyli & ſucci nutricii accedet: Sin verò acorem nimium contraxerit, inficiet ſanguinem, febres producet, corrodet atque exedet canaliculos fluidorum; Si aquoſum & tenue nimis, aut viſcidum fœtidum fuerit, pejoris meritò cenſetur notæ, nec puris nomine dignum erit, cum contumacis obſtructionis, præcipitationis, & putredinis indubitatum perhibeat teſtimonium. Sed quis quæſo eſt ex ordine chirurgorum, qui de acido cogitet? & cui quæſo remedia acidum corrigentia vel abſorbentia nota ſunt? vix enim ultra primas ſapiunt qualitates, & nihil niſi calorem nativum & inſitum, naturæ robur vel imbecillitatem, medicamenta pus generantia nec nō digeſtiva ſua crepant, neſcii quid dicant, aut quòd pro acoris conditione nunc potentiora nunc mitiora acidum compeſcentia eligenda ſint remedia; Imò inexcuſabilis ignorantiæ eſt argumentum, uno digeſtivo eâdem ſemper oberrare chordâ, & *Herculis* cothurnos infantibus applicare: ſcilicet hæc ipſis eſt conſuetudo, proſpera omnia ſibi vindicare, adverſa autem ſoli naturæ imputare.

VI.

SEd excipient fortè, pus non ſtatim primis diebus ſiſti conſpectui, ſed poſt triduum vel quatriduum demum apparere, argumentô, illud medicamentorum pus generantium eſſe progeniem. Verùm obſervare Te velim, pus primis diebus non prodire, nec chylum à ſanguine ſecerni poſſe, quòd ex fibrarum contorſione & illaqueatione tanta facta ſit obſtructio, ut nec molliori ſanguinis parti tranſitus concedatur, atque ali-

quot inſumi dies, quibus chylus cum ſanguine arterioſo advectus fibras reflexas & in ſitu valde turbatas elongare & in rectam viaml protendere ſibique liberum tranſitum procurare poſſit. Quod ſi medicamenta quædam id promovent, ex accidenti facere videntur, dum vel poros de obſtruunt, vel ſanguinem turgidiorem vel etiam fluidiorem reddunt, de quo in ſequenti theſi plura.

VII.

SImilis farinæ ſunt ſesquipedalia illa verba & vanæ gloriationes, dum ejusmodi jactant medicamentum, quô vulnus ſpatio tridui perfectè conſolidari poſſit, cum tamen ne quidem dari queant medicamenta carnem generantia: Ec quis quæſo unquam vidit carnem à medicamento fabrefactam vel ex remedio generatam? Nugæ! Omnes partes ſolidæ ſunt ex lacte, quô ſi ſanguis abundet idque per partem ſauciatam libere diſpenſet, vulnus brevi ſanabitur. Sin vero intemperie acida, aut ſalinâ aut perverſa mixtione fuerit contaminatus, lentũ opus erit ſanatio. Imò fruſtra expectabitur conſolidatio, niſi prius vel infringatur acidum: aut ſal acre temperetur, aut legitima ſanguinis mixtura reſtituatur. Quibus verò remediis id aſſequamur, hoc opus hic labor eſt. Neque enim ſatisfaciunt practicorum elogia, quaſi ſanguis ope vulnerariorum peculiari quadam virtute ad hoc negotium exornatorum ita diſponatur, ut ex eo apta & laudabilis caro quævisque alia ſubſtantia deperdita promtè reſtitui poſſit: Quamdiu enim peculiaris illa virtus explicari nequit, ſicuti revera apud illos inexplicabilis eſt, tamdiu res iſta verſatur in ambiguo & lubrico. Et cum triplicẽ ſanguinis ſtatũ vitioſum notaverimus, quomodo unâ hac fideliâ tres dealbari proterunt parietes? Præclarè ſanè errorẽ hunc caſtigat *Celeberrimus Craan*, & perverſum atque irrationalem decoctorum vulnerariorum uſum perſtringit: Cum enim minimæ

nimæ etiam circumſtantiæ totam rem variare ſoleant, earundem non minor hoc in negotio habenda erit ratio, & nunc ea adhibenda vulneraria, quæ acido debellando ſint dicata: mox talia eligenda, quæ ſalinam intemperiem magis reſpiciant; ſæpius nova ſubſtituenda, quæ vim etiam habeant turbatam ſanguinis mixtionem reſtituendi: quæ ſi ignoret Chirurgus, ſicuti omnes illi, qui in phyſicis præſertim rudes ſunt, id ignorant, ægrum in præſentiſſimum non rarò deducet diſcrimen. Hinc ego quidem novâ plane & veteribus inuſitata incedo viâ, & decocta vulneraria non plenis buccis & in tanta copia, ſed cochleatim exhibeo, primis præſertim diebus, quo de ſanguinis ſtatu atque acoris gradu reddar certior, id quod deſumto quidem ſigno à juvantibus & nocentibus haud erit difficile. His calculum & pondus addit *Celeberrimus VVedelius*, quando ita ſcribit in amœnis ſuis amœnitatibus: Quemadmodum autem certum eſt & conſtans fidumque aſſertum, vulneraria pro interno uſu ad externam curationem plurimum prodeſſe, quo nomine expertiſſimam deprehendimus eſſentiam traumaticam in Tr. de terra Japonicâ Hagendornii deſcriptam, ut lapides cancrorum, vel ſolos cum ſucceſſu uſurpatos, taceamus; Ita alterum illud certum quoque eſt, traumatica varianda eſſe pro ratione affectuum & effectuum &c.

VIII.

PAri confidentia proſcribimus etiam vulgaria illa externa pinguia & oleoſa, quæ ſpecioſô & ſplendidô nomine defenſiva appellantur, & quibus poros cutis infarciunt & non rarò inflammationi Januam laxant. Et ego quidem non video, quo ſub colore aliquod inde Solamen expectare poſſimus, quin perſuaſum habeo, rationi & experientiæ non ſolum magis conſonum, ſed ipſi parti affectæ etiam magis proficuum fore, ſi vel ſacculo arena calida repleto, vel vino Cali-

do foveatur, aut ſi ſpir. Vini camphorato crebriùs abluatur. Vide *Blankardi Karteſia an ſe Academie.*

IX.

NEque minus ſeveram meretur animadverſionem perverſa illa inflammationes curandi methodus, quæ tamen altius hæret in Chirurgorum animis, ut faciliùs videatur clavam *Herculi* extorquere, quàm radicata hæc tollere præjudicia. Quid autem aliud agunt ſuis repellentibus, adſtringentibus & refrigerantibus, quam quod obſtructiones augeant, humores craſſiores detineant, qui ſubtilioribus evaneſcentibus acriores facti fibras diſcindunt vel rumpunt, unde aucta obſtructione major ſupervenit tumor, &ad gangrænā via redditur magis expedita. Quod periculum, ut mature avertatur, neceſſe erit, ut curas & cogitationes unice in obſtructionem intendas, cui ſcopo inſerviunt alcalia volatilia, aromatica, balſamica: v. g. Spir. Vin. Camph. ſpir. ſal. armon. aqua calcis. vivæ, ſuffimigia, ſal volat. oleoſum, diaſcordium, & quæ novas inducit fermentationes Theriaca. Item omnia illa quæ acidum ſtygium temperant, invertunt aut abſorbent, quò Epithemata lac virginis dicta meritô ſuô referuntur, quorum caput eſt, & vel centies à me probatum, illud *Zvvölfferi* ex tuſſilagin. flor. roſar. alb. ſambuc. vino, aceto &c. paratum: nec minoris ſunt efficaciæ illa quæ habet *Dn. Muys in obſervat. ſuis*: hic enim primus eſt, qui in Chirurgia ignorantiæ gelu Congelata glaciem fregit, & de quo ſpem faciunt, quod integram Chirurgiam ex magni *Carteſii* Principiis illuſtratam in ægotantium commodum & ſauciatorum ſolatium editurus ſit.

X.

EÂdem ferulâ cenſoriâ digni ſunt vehementes illi errores, quos in campo martio quotidie committi multi non ſine

vitæ

vitæ diſcrimine experiuntur. Si enim caſtrenſes chirurgi vulnera ſclopetis inflicta deligantes ipſarum partium læſarum fabricam & ſtructuram, nec non indolem & naturam pulveris pyrii accuratius & intimius noſcerent, ipſosque omnis veritatis naturalis fontes delibaſſent, nec ſe ludibrio nec alios periculo exponerent: certum equidem eſt, quod de vulnerum horum natura quandoque judicent, ut cæci de coloribus. Ecquis neſcit? quod ad unum fere omnes vulnera ſclopetorum pro venenatis habeant. Atque in eo quidem prudentiæ edunt argumentum, quod ignorantiam ſuam celare, atque ſucceſſus parum ſecundos malignitati & virulentiæ tribuere ſatagant: tantum enim abeſt omnia ſclopetorum vulnera venenata eſſe, ut potius natura horum vulnerum ob rationes ſatis notas omnium illorum ſymptomatum ferax ſit. Præterquam enim, quod in his vulneribus aliquid de ipſa partis læſæ ſubſtantia auferatur, etiam hoc majus adhuc infert periculum, quod plures fibrillæ contundantur & diſrumpantur, in aliis autẽ vulneribus paucæ ſaltẽ diſcindantur, inde enim eſt, quare ſclopeto vulnerati gangrænæ & putredini, nec non Convulſioni & febribus, præ aliis ſint obnoxii: major enim hîc eſt obſtructio, major tubulorũ & pororũ perverſio, major in fluidis perturbatio quàm in vulneribus Cœſim vel punctim inflictis. Quæ verò de combuſtione partis globo trajectæ, aut vulnerum horum Empyreumate, pro exaggerando periculo garruli quidam adducunt, ea ceu commentum anile inter fabulas collocamus, quis enim unquam vim ignitam in globulo obſervavit? Ecquis neſcit ipſos tormenti globos acervum pulveris pyrii tranſire ſine ullo accenſionis metu? niſi forte impetum fecerint in corpus durum, ex quo ignis excuſſus ipſum pulverem pyrium accendat. Ridemus ergo illos, qui remedia ſua contra Empyreuma in his caſibus venditant, quibus ſe & alios inani lactare ſpe imò fallere ſolent. Magnam autem ex antedictis fœneramur in curatio-

 ne

ne lucem, jam enim evictum eſt, omnem in id intendendum
eſſe nervum, quò putredini, brevî longè lateque ſerpenti, obvi-
am eatur, id quod per ſola deobſtruentia, fibras contuſas à ſa-
nis ſeparantia, tubulos & poros collapſos reſtaurantia, obtine-
bitur. In quem finem *internè* acetum bezoarticum aut aliud
ſimplex cum lap. *69.* nitrum præparatum, & intuitu hujus i-
pſum pulverem pyrium, tinct. bezoart. Eſſent. Traumatic. o-
mnia ex ſcordio, antimon. diaphoret. Tinctur. roſar. fl. bellid.
externè verò balſ. indic. balſ. vulnerar. gumm. elemi, empl.
diapalm. cum ol. cer. ſolut. terebint. aloen, myrrham, ol. ovor.
eſſent abſinth. Aqu. theriac. camphor. ∽ vini, cōmendamus.
Quod ſi profundior appareat putredo, admiſceri his debet
mercurius præcipitatus, qui ſalibus atque ſpiculis ſuis dilacera-
tas atque contuſas fibras promptiſſimè ſeparat, poros deob-
ſtruit, ipſamque ſuppurationem (ſolius quidem naturæ opus)
egregiè facilitat. Sin ex colore lividô, ſenſus & motus abla-
tione atque cadaveroſo frigore mortis principium, gangræ-
nam ſcilicet, adeſſe animadvertamus, profundior ſtatim in
confinio inſtituenda erit ſcarificatio, quò ſanguis acidus &
cruoris nomine magis dignus exprimatur, poſt ſcarificationem
autem pars gangrænoſa aceto forti vel bezoartico aut aqua
muriatica erit fricanda, quò pori eò facilius aperiantur. Mox
liquor ex calce viva cū aqua pluviali ſpirit. vini & mercurio vel
melle applicandus, ſuperimpoſito cataplaſmate de quatuor fa-
rinis dicto, aut fotu ex marrubio, abſinth. ſcordio, theric. ſpirit.
vini aliiſque parato. Neque enim hic ulla admittenda eſt mo-
ra, aut induciæ concedendæ, cum locū hîc habeat illud, quod
Tiberio cunctanti & auribus lupum tenenti dicebatur, *aut
age, aut deſiſte.* Quia quo citius pars mottua à ſana ſeparatur,
eò certius æger in tuto collocatur: Sin autem id remediis his
obtineri nequeat, extremæ calamitatis & ægro periculoſa ſub-

eunda

cunda erit alea, atque ad extirpandam hanc hydram ferrum in ſubſidium vocandum,

Nam quod non ſanat medicamentum, hoc ſanat ferrum, quod non ſanat ferrum, ſanat ignis.

**Feuer und Stahl
Heilt manche Quaal.**

XI.

ENim verò putamus gangrœnam incipienrem in totali ferè omnium tubulorum & pororum conſiſtere obſtructione, usque adeò contumaci, ut non amplius ſanguis & humores, ſed ſubtilis ſaltem horum humorum vapor ad partem gangrœnoſam perveniat, qui paucos illos humores ibi adhuc exiſtentes commovet, turbat, acriores magisque corroſivos reddit, hinc fibræ nerveæ penitus abſcinduntur, quo ipsô pars magis obſtruitur & omni motu atque ſenſu deſtituitur, atque ob denegatam nutritionem livorem induit. Chirurgus Septuagenario majori Veſicatorium in tarſo pedis applicuit, ſubſecuta ſtatim eſt gangræna, quæ in ſphacelum (maximum gradum atque ipſam partis mortem) degeneravit: tandem, turbato à peſtilenti hoc acore ſanguine totius, profundior acceſſit ſomnus, quem elapſis aliquot diebus cum morte commutavit, vir decrepitæ quidem ætatis ſed longiſſimo ævo dignus. Cauſa funeſti hujus experimenti fuit lymphæ defectus, quæ ſpicula cantharidum aliâs demulcere ſolet: hæc autē magis ſic ſui juris facta fibras nervoſas amputarunt, quæ in cinninnos retroactæ anguſtationem pororum, partium vicinarum compreſſionem & humorum, in tali ſenectute jam dum vi corroſiva contaminatorum, reſtagnationem produxerunt.

XII. Quæ-

XII.

QUæri hic poteſt, unde dolor tum in principio, tum in progreſſu? R. dolor ille, qui ſentitur dum vulnus infligitur, eſt ab agitatione, diſtenſione, dilaceratione & concuſſione fibrillarum nervearum, quò enim plures fibrillæ vehementius diſcinduntur, eo majorẽ mens, de extremo aliquo inſolito judicans, percipit dolorem. Verum ille, qui factâ ſolutione vulneratos torquet, & plerumque aliquot elapſis horis intenditur, eſt à novo impetu humorum circulantium, quibus tranſitus ab obſtructione denegatur, hinc, elabentibus, quâ datâ viâ, flexibilibus particulis, reliquæ, acriores factæ, rodendo dolorem augent.

XIII.

MIſſis his tranſitum facio ad tumores, in quibus cum cognoſcendis tum curandis à ſcopo aberrant irrationales Cheirurgi, qui ſi in *Carteſianorum* Scholis eſſent enutriti atque edocti, quid ſanguis, quid cœtera fluida, quid motus quid figura, cautius de corio humano luderent. Horum profectò facit ignorantia, quare tumor indolens in apertum & immedicabilem abeat cancrum, & tumores molles imprudenter tractati ſcirrhoſam induant duritiẽ. Humores circulantes ex variigeneris componi particulis neſciunt, hinc ſi volatiles magisq; agiles imprudenter diſcuſſerint, reliquæ Viſcoſæ arctiùs ineunt conũbium magisque indureſcunt, ut vix amplius flecti divelli & ad fluiditatis ſtatum reduci poſſint. Fieri etiam poteſt, ut acidæ quidem in tumore aliquo prædominium obtineant, ſed quod plures oleoſæ particulæ ipſis adhuc ſint immixtæ, atque illæ ſic juxta ſe invicem quieſcant vel ſaltem minùs agitentur & durum quidem tumorem ſed indolentem conſtituant. Verùm ſi Barbæ tonſor impoſuerit medicamenta vi agitatoriâ prædita,

ex-

exſpirant protinùs partes balſamicæ ſpiculorum cuſpides obvolventes, hinc acidæ plus agitatæ majus ſpatium affectant, fibras rodunt & diſtendunt, atque acerrimum producunt dolorem, tandemque clauſtra ſua rumpunt, unde ex cancro occulto & non ulcerato fit ulceratus, partes vicinas depaſcens & totam maſſam ſanguineam malignâ aurâ inficiens. Quem ſi prudenter quis tractare voluiſſet, cane pejus debuiſſet fugere ſuppurantia aut diſcutientia dicta, quibus nihil amplius perfecit, niſi quod Crabrones irritaverit, cum potius ſaturnina acidũ obtundentia hîc fuiſſent provocanda. Utpote idem hic contingere videtur, quod in pulveris Tonitruantis aut pyrii accenſione fieri ſolet, ubi nova plane emergunt phœnomena, quorum cauſas in illa maſſa præextitiſſe vix credideris. Et ſicuti nitrum ſibi ſoli relictum longè alium præ ſe fert ſaporem, quam ſi in ſpiritum reſolvatur, ubi ſpicula è capſulis ſuis excuſſa in continuo nunc ſunt motu & fluore, atque ori indita undiquaque ſuis acuminibus in linguam impingunt, mentique acidum communicant ſaporem. Et (quod præclarè notat *Cel. Maetz.*) ſicuti maxima eſt differentia intre ſalem, cujus partes juxta ſe mutuò quieſcunt, & inter ſalem, cujus partes in continuo ſunt motu: qui enim quieſcunt juxta longitudinem ſuam ex transverſo linguæ ut plurimùm incumbunt, illi autem qui continuò moventur, ut plurimùm ſuis extremitatibus acuminatis in linguam profundè incumbunt, nervosque vividè ſatis afficiunt, ut hoc in acubus ex transverſo linguæ impoſitis & quieſcentibus, vel in iisdem diverſis motubus concuſſis & quaquaverſum agitatis, nec non ſecundum ſua acumina linguæ occurrentibus, cuique exploranti manifeſtum evadit: Ita quoque humores antea in latibulo ſilentes & tranquilli ipſis medicamentis intempeſtivè adhibitis efferi redduntur, atque graviſſimorum morborum authores exiſtunt.

XIV.

NEque ego graviſſimos hos miror errores, quin potius plures præſagiam ex ignorantia œconomiæ animalis, quam Chirurgi ne attingunt quidem. Et quamvis pone me ſervem catalogum vehementium errorum ab ipſis commiſſorum, paucos tamen hâc vice enarrabo. Fuit haud ita pridem inſolens barbæ tonſor, qui herniam inguinalem pro abſceſſu habuit, nec prius errorem animadvertit, quam ubi lanceolâ tumore aperto fœces fœtore ſuo nares ferirent. Cui illud apud Curtium regeri potuiſſet, Sciat iſte inſolens Barbarus, nihil eſſe difficilius, quam Laconis armati latus fodere *& iterum ſanare*. Alius ſtrumoſum pro anginoſo habuit, omnemque movit lapidem, ut tophaceum glutinum in pus mutaret. Puer 5. annorum cœpit claudicare, atque de ſiniſtri pedis dolore conqueri, parentes vocabant me cum Chirurgo haud inexperto, contrectavimus partem affectam, vidimus ſpinam dorſi cœteraque confinia, ſed nullibi cauſam morbi invenimus: juſſi tamen femori & genu Emplaſtrum diapalmæ imponere. Verùm malum hoc manifeſta indies ſumebat incrementa, pes jam abbreviari videbatur, accedebat calor febrilis cum tumore quôdam oblongô in regione lumbari; ancilla referebat, recordari ſe puerum ludentem cum ſodalibus humi fuiſſe proſtratum. Vocabantur in partem curarum & conſiliorum duo chirurgi Francofurtenſes, hi cum multa de luxatione feciſſent verba, inciſionem tumoris ſuadebant, & dictum factum eſſet, niſi ego ſolus obſtitiſſem, regerens me ne ſignum quidem latentis puris obſervare poſſe. Sic abiêre re infectâ, mihique interim negotium committebatur. Itaque per ordinarium chirurgum tumorem ter de die livi ſpir. convulſiv. cum ſale armoniac. internè etiam ſpirit. ſal. armon. ſylvii ſæpius exhibui, quibus remediis per plures dies

dies adhibitis & tumor diſparuit, & puer priſtinæ redditus fuit ſanitati in hunc usque diem optimè valens.

XV.

NUnc ſub cenſum veniunt medicamenta repellentia quibus humorum ad partem affectam affluxum coërcere allaborant, in quo tamen labore inanem plerumque ludunt operam, ipſamque inflammationem remediis his alacrem humorum itum retardantibus magis magisque exaltant & obſtructionem augent. Equidem falſiſſimum eſt, quod humores unâ vice majori in copia affluant quàm aliâ, ad unam videlicet corporis partem, quia ſanguis arterioſus, à quo lympha reliquique ſucci omnes radicaliter dependent, æqualiter ad omnes totius corporis partes diſtribuitur. Deinde à vero non minus alienum eſt dolorem, & calorem attrahere humores, prout id antiquitus fuit creditum: nam dolori tumor ſupervenit non propter majorem humorum affluxum, ſed ob eorundem reſtagnationem, dum interea novi ſemper à tergo ſequuntur, & priorum copiam augent. Quod verò pars admodum incaleſcens vel inflammata etiam intumeſcat & rubeat, illud fit ob humorum majus ſpatium affectantium & vicinas partes diſtendentium agitationem & rarefactionem. Sicuti ergò abſurdum foret, dicere, fœnum recens incaleſcere ob majorem ſucci abundantiam novumque ejusdem affluxum, ita humores circulantes copioſiùs ſubinde in tubulis reperiuntur, non quod copioſius influant, ſed quod ipſorum circulatio retardetur. E quibus palam fit, quo periculo partibus vulneratis & inflammatis medicamenta repellentia imponantur, quæ potiùs digna eſſent, ut ex foro medicò penitus proſcriberentur.

XVI.

ANte quàm hinc abeamus, haud pœnitebit de ſpinoſa illâ ſpinæ ventoſæ doctrina verba facere, quod malum plerumque infantes infeſtat, præſertim circa articulos, cum tumore livore & ulcere partium mollium, quæ non ſolum ab acido fixo & lenteſcente lympha exeduntur, ſed ipſum etiam os ſubjectum, quod focus hujus mali plerumque videtur, carioſum & & nigrum eſſe ſolet; hinc non malè ein Beinfreſſer vocatur. Deſcribitur à *Severino*, quod ſit abſceſſus corruptorius ſeu ſphaceliſmus oſſis circa articulum in pueris, ex primis ſpermatis & menſtrui ſanguinis inquinamentis non repurgatis per congeſtionem illapſis & computrefactis natus: Nobis dicitur apoſtema oſſis ſeu lentus oſſis & vicinarum partium ſphacelismus ab acido fixo & maligno fermento intra oſſeam ſubſtantiam ipsô in uterô materno primitùs congeſto productus. Sicuti enim fermentum varioloſum intra tubulos partium carnoſarum à lacte, quibus infans nutritur, & ex quo etiam formatur, in ipſo utero colligitur, & poſtmodum occaſione novi & inſoliti ætheris cum aere, ventis, vino aliisque advecti in actum erumpit, ita hoc fermentum in oſſium uno vel altero tubulo ab eodem lacte corrupto generatur & morâ, alimentis, novisque allabentibus humoribus, ſemper acrius & deterius redditur, donec focum ſuum perfodiat, oſs cœterasque partes exedat, lympham inficiat, & malignum hunc producat tumorem. Pauci autem ſunt chirurgi, qui indolem & naturam hujus affectus exactè norunt, hinc vocati nil niſi ſuum oxycroceum aut ſtipticum crepant: nonnulli adſtringentia imprudentiùs commendant, ipſique ſerpenti putredini ſua ignorantia fores pandunt & viam ſternunt; Curatur autem hôc modo 1. ſi cutis adhuc fuerit integra, ſtatim in formam crucis erit incidenda usque

que ad ipſum os: quod pro ſecundò ſcalpendum, aut terebrandum, aut urendum, aut exſcindendum. 3. vulnus conſolidandum. Ego hactenus *internè* Bezoart. Minerale, Tinct. antimon. pilulas mercuriales, eſſent. viperinam *Zvvölfferi*, vinum viperinum, gelatinam viperinam & omnia ex viperis: *externè* verò ſpir. vini cum ol. vittioli, aqu. fort. cum ſpir. Vin. Tinct. ☉is cum ſpiritu ſalis ad mentem *Zvvölfferi* paratam, pulverem ad cariem oſſium cum melle & ſpirit. vin. camphorat. laudavi. Quod ſi malum contumax hæc eludat præſidia, præſentiſſimum remedium erit cauterium actuale, vel amputatio, de quibus vide ipſum *Severinum* & *Iacobum Meckern.*

XVII.

TAndem ad oſſa luxata devenimus, in quorum repoſitione ipſi chirurgi quandoque ſuam produnt ignorantiam, cum non luxatum pro luxato, non repoſitum pro repoſito ſæpiùs habeant. Quod inde fit, quia verum ligamentorum & tendinum ſitum ignorant. Quippe os ſemel è ſuo acetabulo elapſum reponi nequit, niſi in ligamenta partis oppoſitæ curas intendas tuas, hæc enim jam admodum diſtenta & elongata magis, illa verò in parte, per quam os elapſum eſt, contracta & breviora erunt, hinc ſumma opus eſt cautione, ne extendendo membrum luxatum his vel illis ullam inferas injuriam, ſed ſedula potius danda eſt opera, ut articulus præcisè per eandem viam, perquam elapſus eſt, regredi poſſit: ſi enim graviorem hìc erraveris errorem, ipſam repoſitionem impoſſibilem & malum incurabile reddes, unde poſtmodum tumor, inflammatio, atrociſſimus dolor & quandoque abſceſſus oriuntur, id quod aliquoties vidiſſe licuit. Quod ſi in infantibus repoſitio ad plures dies differatur, omninò impoſſibilis erit, quia lympha in acetabuli vacuum copioſiſſime tranſudans & in cartilagi-

nem

nem excreſcens omnem elapſo articulo præcludit introitum. Tota ergo ſcientia chirurgica conſiſtit in cognitione œconomiæ animalis, quam nonniſi in ſcholis Carteſianorum addiſcent, & à *B. Et mullero Chirurgia Medica* appellatur. Nec non in convenienti manuali operatione, quarum tamen fundamentum eſt ipſa œconomia animalis, vel ſi mavis philoſophia Mechanica.

DEO ſit laus honor & Gloria in ſempiternum! Amen.

COROLLARIA.

I.

IN Caſu notorio & ubi nulla aliûs morbi ſigna apparuerunt, ex ſolis circumſtantiis vulneris lethalitas pronunciari poteſt, hocque judiciô medicô ſtare tenetur Juris-Conſultus.

2. *Inſpectio Cadaveris plus infert certitudinis reſpectu partium læſarum, ſed non reſpectu lethalitatis præciſè conſideratæ.*

3. *Neque ad lethalitatem vulneris præciſè ſumtam requiritur anatomica partis demonſtratio, ſed ſufficiunt ſymptomata, vulneris quoad ingreſſum & exitum ſitus & conditio, Medicorum & Chirurgorũ indefeſſus labor & opera, aliæq; circum-*

circumſtantiæ, è quibus æque certe colligi poteſt vulnus aliquod lethale fuiſſe, quàm ex ipſa inſpectîone oculari.

4. *Chirurgia Medica pertinet ad Medicos tanquã Dominos; practica autem ad chirurgos, illorum olìm miniſtros.*

5. *Potus Coffæ intempeſtivè, & nulla temperamenti & Conſtitutionis habitâ ratione, ſumtus viam ſternit ad paralyſin.*

6. *Potus Theé ipſis etiam phthiſicis & Hecticis tutò propinari poteſt.*

7. *Omnia enim deobſtruentia temperata ſunt etiam remedia antihectica & antiphtiſica.*

8. *In febribus tam Continuis quam intermittentibus ſanguis Craſſior & minus fluidus eſt.*

9. *Et qui à ſanguine febricitantium per venam tuſam cum impetu ſaliente ad ejus majorem ebullitionem & citatiorem circulationem argumentantur, neſciunt diſtinguere inter motum ſanguinis inteſtinum & progreſſivum, hôc enim imminutô inteſtinus augetur.*

10. *Errant ergò vehementer, qui calorem tanquam productum frigidis Julapiis aliisque refrigerantibus*

tibus

tibus tàm externis quàm internis extinguere ſatagunt, cum vel ipſam ſic extinguant vitam, vel morbum reddant deteriorem.

FINIS.